

İbrahim Çallı (1882-1960)

G.1. İbrahim Çallı,
http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=37&l=1&modPainter_s_artistDetailID=239

İbrahim Çallı (1882-1960), Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü şahsen tanıyan, aynı sofrayı paylaşan ve portresini defalarca yapan bir ressamdır. Çallı, 13 Temmuz 1882'de Denizli'nin Çal kasabasında dünyaya gelir. Rüştüye'yi Çal'da, Mülki İdadi'yi ise İzmir'de okur. Daha sonra askeri eğitim almak üzere İstanbul'a gelir. İstanbul'da Ermeni Ressam Ropen Efendi (1875-1917) ile tanışır ve ondan resim dersleri alır. Şeker Ahmed Paşa'nın oğlu İzzet Bey aracılığıyla Şeker Ahmed Paşa ile tanışması İbrahim'e Sanayi-i Nefise Mektebi'nin yolunu açar. 1906'da kaydolduğu okulda Valeri ve Zarzecki'nin öğrencisi olur. II. Meşrutiyet'in getirdiği görece fikir özgürlüğünün olduğu ortamdaki çıkarak Paris'e gittiğinde henüz 28 yaşındadır. Paris'te Empresyonizm, Post- Empresyonizm ve Sembolizm hala etkindir; ancak sanatçılar Fovizm, Kübizm ve Fütürizm gibi yeni denemeler içindedir. Devlet bursuyla giden diğer arkadaşlarıyla beraber (Mehmet Ruhi [Arel] ve Hikmet [Onat]) Fernand Cormon'un atölyesine kayıt olur. 1915'te Çanakkale'ye gider, 1917'de Şişli Atölyesi'nde savaş temalı eserler yapar. Sanat yaşamı boyunca çeşitli temalarda çalışan Çallı, özellikle 1923 sonrası resimlerine konu olarak Atatürk ve devrimlerini almıştır. İbrahim Çallı *1914 Kuşağı*'nın temsilcisi olarak empresyonist olarak anılsa da sanatçı bireysel yaklaşımları ve üslubuyla resim sanatına farklı bir görüş getirecektir. Özellikle 1920'li yılların başında Mevleviler ve Arzuhalçiler serisi ile farklı anlatım biçimlerine yönelerek Empresyonizm dışında akımları da denediği görülür.

G.2. Feyhaman Duran,

İbrahim Çallı, tuval
üzerine yağlıboya,
55×45 cm, İstanbul
Üniversitesi Resim
Galerisi koleksiyonu.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk “Güzel sanatlarda muvaffakiyet, bütün inkılâpların muvaffak olduğunun en kat’î delilidir. Bunda muvaffak olamayan milletlere ne yazıktır. Onlar bütün muvaffakiyetlerine rağmen medeniyet alanında yüksek insanlık sıfatıyla tanınmaktan daima mahrum kalacaklardır” diyerek güzel sanatlarda başarılı olmanın diğer alanlarda da başarının ispatı olduğuna inanır ve güzel sanatların her alanına önem verir. Bu bağlamda Osmanlı döneminde önemli bir kültür ve sanat merkezi olan Sanayi-i Nefise Mektebi, 1927’de Güzel Sanatlar Akademisi’ne dönüştürülerek aynı misyonuna devam etmiş ve çok sayıda değerli sanatçı yetiştirmiştir. Dönemin sanatçıları İbrahim Çallı 1914 yılında, Hikmet Onat 1915 yılında, Feyhaman Duran 1919 yılında Akademinin güçlendirilmesi adına okulda hoca kadrosuna alınırken bunun yanı sıra her bölümü için de Avrupa’dan uzmanlar getirtilmiştir. Çallı 1947 yılında emekli olana dek Akademi’de hocalık yapmıştır. Zeki Kocamemi, Muhittin Sebati, Halil Dikmen, Cemal Tollu, Nurullah Berk, Eşref Üren, Refik Epikman, Turgut Zaim, Ali Avni Çelebi, Cevat Dereli, Nuri İyem, Mahmut Cûda, Şefik Bursalı, Elif Naci, Şeref Akdik, Bedri Rahmi Eyüboğlu gibi Türk resminde önemli ressamların hocasıdır.

İbrahim Çallı, Avusturyalı ressam Wilhelm Victor Krausz’dan (1878-1959) sonra Atatürk’ün portresini başarıyla ve birçok defa yapan ressamların başında gelir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk, bir yerde durup poz vermeyi sevmediğinden Çallı’ya poz vermeden de resmini yapabileceği konusunda uyarıda bulunmuştur. Çallı ona “Türk milletinin gönlündeki Mustafa Kemal’in portresini yapmama izin verir misiniz paşam?” diye sorduğunda, “Madem ki gönüllerde yaşayan Mustafa Kemal’i çizmek istiyorsun, benim modelliğime ihtiyaç yok”, diye cevap verir. Buna rağmen Çallı, Atatürk’le birlikte vakit geçirebilen şanslı ressamlardanır. Atatürk’ün yakınlık gösterdiği, hatta sofrasına davet ettiği ressamlar “bu yüksek sanatkâr” dediği İbrahim Çallı ile en sevdiği portresini yapan Mihri Hanım’dır. Çallı Atatürk ile birçok defa aynı sofrada bulunur, esprili ve hazırcevaplığıyla onun sempatisini kazanır. Hatta bir sohbet anında Atatürk Çallı’ya sitemini şu sözlerle bildirir:

“Çallı İbrahim, Çallı İbrahim... Avrupa’dan birçok ressamlar, heykeltıraşlar geliyor, benim resimlerimi, büstlerimi, heykellerimi yapıyor. Siz neredesiniz? Çalılara mı gömüldünüz de, hiç görünmüyorsunuz? Bu kadar tanınmış bir ressam olmanıza rağmen sizin hiç sesiniz çıkmıyor. Onlarsa binlerce lirayı alıp, memleketlerine gidiyorlar.”

Bu söz üzerine Çallı İbrahim, Atatürk’ün sözlerine gülümseyerek şu karşılığı verir:

“Paşam, Paşam, Fındıklı Sarayı’nda (Akademi) benim yaptığım bir portreniz vardır. Anlaşılan bunu duymamışsınız. Gidip onu görün. Atatürk siz değilsiniz, asıl O’dur.”

Günümüzde İbrahim Çallı tarafından yapılan Atatürk portrelerini tespit etmek oldukça güçtür. Zira bu portrelerin birçoğu devlet daireleri ve kamu kuruluşlarına dağılmıştır. Gültekin Elibal 1973 yılında yayımlanan *Atatürk ve Resim-Heykel* adlı kitabında, Atatürk’ün İbrahim Çallı tarafından yapılan en az altı portresi olduğunun bilgisini verir. Ayşenur Güler 2014 yılında tamamladığı *İbrahim Çallı* tezinde müzeler, devlet kurumları ve çeşitli özel koleksiyonlarda 15 adet Atatürk portresinin bulunduğunu, çeşitli dergilerde yayımlanan ama günümüzde yeri tespit edilemeyen Atatürk portrelerinin de mevcut olduğunu belirtir. Özellikle erken Cumhuriyet dönemi sanatçılarının Atatürk resimleri tarihsel

olarak da belge değeri taşırlar. Çallı'nın Atatürk resimleri de Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü yakından görmüş, aynı ortamı paylaşmış, sohbet edebilmiş bir ressamın değerlendirmelerinin yansımaları olması bakımından değerlidir.

1981 tarihli *Sanat Çevresi* dergisinde İbrahim Çallı'nın bilinmeyen bir Atatürk portresi yayımlanmıştır. Tülay Ergil'in 26 Şubat tarihinin 1923 yılına ait olduğunu tahmin ettiği bu çalışma Çallı'nın erken dönem çalışmalarında da Atatürk portrelerine yer verdiğini gösterir (Ergil, 1981: 5). Çallı daha sonraki yıllarda tercih ettiği sivil giysili portreleri yerine bu erken örnekte Atatürk'ü kalpaklı, müşir üniformalı, pelerinli ve nişanları ile kahramanlığını vurgulayarak betimlemiştir. Çallı'nın tarihsel konulu resimlerinden *Trikopis'in Atatürk'e Kılıcını Teslim Etmesi* isimli resminin konusu Yunan Generali'nin Mustafa Kemal Atatürk'e kılıcını teslim etmesidir. 1927 yılında yaptığı bu resim, portreleri dışında Atatürk'e büyük ebatlı kompozisyonda yer vermesi açısından önemli bir örnektir.

G.3. İbrahim Çallı,
*Mustafa Kemal Atatürk
Portresi*, 1935, tuval
üzerine yağlıboya,
140x119 cm, MSGSÜ
İstanbul Resim ve
Heykel Müzesi
koleksiyonu.

Çallı'nın, Atatürk portrelerinde olgunluğa eriştiği yıllar 1930'lardır. 29 Haziran 1932 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde yayımlanan haberde geçen Atatürk portresi başarılı çalışmalarındandır. Çallı bir süredir Mustafa Kemal Atatürk portresi üzerinde çalıştığı ama tamamlayabilmesi için Atatürk'ü bir kez görmesi gerektiğinden bahseder. Bu haberden bir yıl sonra 13 Haziran 1933 tarihinde Cumhuriyet Gazetesinde çıkan haberde portre "Gazinin en güzel portresi" başlığıyla kamuoyuna duyurulur. Bugün İstanbul Resim Heykel Müzesi envanterine kayıtlı olan Atatürk portresi yayımlanan haberde geçen resimle çok benzerdir. 1930'lu yıllarda yaptığı resimlerinde Atatürk'ü oturur şekilde bir kolunu koltuğun kenarına dayadığı bir pozisyonla betimlemeyi tercih ettiği görülür.

İstanbul Ticaret Odası Koleksiyonu'nda yer alan portre Çallı'nın yetkin Atatürk portreleri arasındadır. Atatürk'ü yeşil bir fon önünde çizgili desenli bir koltukta oturur biçimde betimlediği bu resimlerde Çallı, Atatürk'ün yüzünde kararlı, ciddi ve kendine güvenen kişiliğinin izlerini vermekte başarılıdır. İş Bankası Resim Koleksiyonu'nda bulunan İbrahim Çallı'nın Atatürk portresiyle İstanbul Ticaret Odası Resim Koleksiyonu'nda bulunan Atatürk portresi büyük benzerlik gösterir.

G.4. İbrahim Çallı, *Mustafa Kemal Atatürk Portresi*, tuval üzerine yağlıboya, 99×79,5 cm, İstanbul Ticaret Odası koleksiyonu.

G.5. İbrahim Çallı, *Mustafa Kemal Atatürk Portresi*, tuval üzerine yağlıboya, İş Bankası koleksiyonu.

İstanbul Resim Heykel Müzesi ve Atatürk Müzesi Resim Koleksiyonu'nda bulunan Çallı'ya ait Atatürk portreleriyle de diğer çalışmalar arasında da önemli benzerlikler bulunsa da Çallı'nın Atatürk'ü yorumlamasında kendine has üslubu ile didaktik bir yaklaşımdan uzaklaşabildiğini gösterir. Sanatçının gerek desen gerek eskiz niteliğinde irili ufaklı birçok Atatürk çalışması bulunur. Çoğu özel koleksiyonlarda yer alan yarım portreleri, Atatürk'ü yukarıya bakar şekilde betimlediği birbirine benzer ifade ve pozda, fonda empresyonist teknikte yapılmış çalışmalardır. Bazı Atatürk portrelerinde yüzdeki renk tuşeleri dikkat çeker. Eşref Üren, Çallı'nın Atatürk portrelerini diğer ressamlarla karşılaştırdığı yazısında şu açıklamayı yapmıştır:

“O da Atatürk’ün fotoğraflarından yararlanmış, ne var ki, ince bir analizden sonra senteze varmış, ulaşmış, ibda (yaratma) etmiş; büyüklük burada. Şimdi önüne gelenin yaptığı gibi mevcut fotoğrafların azman kopyası değil...”

1930’lu yıllarda sanatın toplumlar arasında etkin bir iletişim aracı olduğu devlet tarafından benimsenir. 1934’te d Grubu’nun Moskova ve Leningrad’da açtığı sergilerden sonra Atatürk’ün isteği doğrultusunda 1935 ve 1936 yılında Moskova, Kiev ve Bükreş’te, 1937 yılında Atina ve Belgrad’da Türk Resim Sergileri açılır. Türk Resim Sergilerinin heyet başkanlığını Salâh Cimcoz yapmış, Moskova, Kiev, Bükreş’deki sergilere uzman ressam olarak İbrahim Çallı da eşlik etmiştir. Sergiler yurtdışında ses getirmiş, sergideki yapıtların tamamı, Rus ve Romanya hükümetleri tarafından satın alınmak istenmiştir. Moskova’da 31 Aralık 1935 tarihinde açılan Türk Resim Sergisi’ne ilişkin Kültür Bakanı Bubnova’nın karısı Olga Bubnova *İzvestiya* ve *Journal de Moscou* gazetelerine makaleler yazar. Sergiye katılan sanatçıların ortak noktalarının, Cumhuriyetçi Türkiye’nin yeni unsurlarını gösterebilmek olduğunu belirtir. Çallı’nın eserlerini realist bir romantizm tarzında yaptığını bilhassa *Atatürk* portresinde başarılı olduğunu, sadık bir portre yaptığını “Türk milletinin şefinin iradeli silüetini kuvvetli bir tarzda ifade” ettiğini yazar. Çallı Moskova sergisi dönüşü Atatürk ile karşılaşır ve bir iç mekânda üstündeki kürkünü çıkarmadığı için eleştirilmesine rağmen hazırcevaplığı ve esprileriyle Atatürk’ü güldürmeyi başarır. Bununla birlikte Moskova’daki serginin yankıları Gazi Mustafa Kemal Atatürk’e ulaşmış ve bir Türk sanatçısının başarısından memnun olmuştur.

“Bir milleti yaşatmak için bir takım temeller lazımdır ve bilirsiniz ki, bu temellerin en mühimlerinden biri sanattır. Bir millet sanat ve sanatkârdan mahrumsa, tam bir hayata malik olamaz” düşüncesinde olan Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Türk milli kültürünün canlanması, geliştirilmesi arzusunun yanı sıra yeni Türkiye Cumhuriyeti’nin uluslararası tanınırlığının, saygınlığının artırılmasına büyük önem vermiştir. Bu amaçla kültür ve sanatı güçlendirecek, besleyecek birçok kurum hayata geçirilmiştir. Atatürk eksikliğini hissettiği Resim Heykel Müzesi için gerekli çalışmaları başlatmıştır. Devlet Resim Heykel Müzesi, Atatürk tarafından Müzeye tahsis edilen Dolmabahçe Sarayı’nın Veliath Dairesinde 20 Eylül 1937’de açılır. Böylece, Türk resminin kaydettiği aşamaların izlenebileceği, toplumun sanatsal eğitimine yardımcı olacak bir kurum açılmış olur. Atatürk ve Çallı arasında Resim Heykel Müzesinin açılışında bir konuşma geçmiş ve Çallı hazırcevaplığını burada da göstermiştir:

“Büyük paşam, sen Türk milletinin ve Çallı’nın gönlündesin, dedim. O bana, ‘Türk milletinin ve Çallı’nın gönlündeki Mustafa Kemal’i mi, karşıdaki Mustafa Kemal’i mi yapacaksın?’ diye sorunca ben de ‘Tabii gönlümdeki Mustafa Kemal’i’ dedim. ‘Öyleyse yap’ dedi ve ayrıldık. Sonra bu resmi yaptım. Resim ve Heykel Müzesi’nin açılışında Atatürk resmi görünce: ‘Fena değil, ama bunun gözlerinden biri sağa, biri sola bakıyor o neden?’ diye sorunca ‘Paşam, siz hem sağ, hem solu, hem de uzağı gören insansınız. İmkânım olsaydı bir de arkaya baktırırdım.’”

Çallı’nın resimde en büyük hüneri, renk buluşundadır. Çizgi ve hacimden önce renk vardır. Atatürk portrelerinde de renkleri ve ışığı ustalıkla kullanır. İbrahim Çallı 78 yaşında vefat ettiğinde yaşadığı döneme sanatçı ve hoca olarak damgasını vurmuştur. İyi bir gözlem gücü olan Çallı, yeni akımları anlamaya hevesli ve sanatsal etkileşimden çekinmeyen bir sanatçıdır. *1914 Kuşağı*’nın *Çallı Kuşağı* olarak anılmasını sağlayacak kadar öncü bir sanatçı olan Çallı, yıllar içerisinde sayısız etüdünü yaptığı, hayalinden hızlıca kâğıda aktarabilir seviyeye ulaştığı Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ü aslında kalbine resmetmiştir.

İlkay Canan OKKALI

KAYNAKÇA

ALTINÖLÇEK, Semih, **İbrahim Çallı Türk Resim Sanatı İçindeki Yeri ve Önemi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1994.

ARIBURNU, Kemal, **Atatürk'ten Anılar**, İnkılap Kitapevi, İstanbul 1998.

ARTUN, Deniz, **Paris'ten Modernlik Tercümelere**, İletişim Yayınları, İstanbul 2007.

BAŞKAN, Seyfi, **Başlangıcından Cumhuriyet Dönemine Kadar Türkiye'de Resim**, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2014.

BAYTAR, İlona, OKKALI, İlkay Canan, "Gelenekten Beslenen Modernlik: İbrahim Çallı ve Mevleviler Serisi", **GSED**, C 26, S 44, Erzurum 2020, s.126-144.

BOZDAĞ, İsmet, **Atatürk'ün Sofrası**, Kervan Yayınları, İstanbul 1975.

BUBNOVA, Olga, "Moskova'daki Türk Resim Sergisi", **Ülkü Halkevleri Dergisi**, C 6, S 36, Ulus Basımevi, Ankara Şubat 1936, s.443-445.

BUBNOVA, Olga, "Sergiler Moskova'da Türk Resim Sergisi", **Kültür Haftası**, 22 İkinci Kanun 1936, s.34.

ÇALIKOĞLU, Levent, "İstanbul Ticaret Odası'nın Koleksiyoner Kimliği ve Yapıtları", **İstanbul Ticaret Odası Resim Koleksiyonu (Katalog)**, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul 2001.

ELİBAL, Gültekin, **Atatürk ve Resim-Heykel**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1973.

ERGİL, Tülay, "İbrahim Çallı'nın Bilinmeyen bir Atatürk Portresi", **Sanat Çevresi**, S 28, Şubat 1981, s.4-5.

EYÜBOĞLU, Bedri Rahmi, "Çallı Üzerine", **Türkiyemiz**, S 18, Şubat 1976, s.7-14.

GRANDA, Cemal, **Atatürk'ün Uşağının Gizli Defteri**, Kentkitap Lotus Yayın Grubu, Ankara 2011.

GÜLER, Ayşenur, **İbrahim Çallı**, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Batı Sanatı ve Çağdaş Sanat Programı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2014.

KOCATÜRK, Utkan, **Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri**, Turhan Kitabevi, Ankara 1984.

NACİ, Elif, "Ölümünün 20. Yıldönümünde Çallı", **Milliyet Sanat Dergisi**, Mayıs 1980, S 4, Mayıs, s.46.

TOKER, Metin, "Emekliye Ayrılan Çallı'nın Hayatı", **Cumhuriyet**, 13 Temmuz 1947, s.2.

TURANİ, Adnan, "Atatürk ve Güzel Sanatlar", **Atatürk Kültür ve Eğitim Semineri, 29 Kasım 1982-Kayseri**, Erciyes Üniversitesi Matbaası, Kayseri 1983, s.73-80.

ÜREN, Eşref, "Enstantaneler: Hocamız Çallı ve Fotoğraf Azmanları", **Ankara Sanat**, S 183, Temmuz 1981, s.5.

GÖRSEL KAYNAKÇASI

G.1. http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=37&l=1&modPainters_artistDetailID=239, Erişim tarihi: 11.11.2020

G.2. Güler, Ayşenur, **İbrahim Çallı**, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Batı Sanatı ve Çağdaş Sanat Programı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2014, s.554.

G.3. Güler, Ayşenur, **İbrahim Çallı**, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi

Anabilim Dalı Batı Sanatı ve Çağdaş Sanat Programı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2014, s.518.

G.4. Güler, Ayşenur, **İbrahim Çallı**, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Batı Sanatı ve Çağdaş Sanat Programı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2014, s.527.

G.5. Giray, Kıymet, **Çallı ve Atölyesi**, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2000, s. 107.

20/05/2022 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ibrahim-calli-1882-1960/?pdf=3594> adresinden erişilmiştir